

Gospodar in gospodinja

LETO 1942-XX

1. JANUARJA

STEV. 1

Srečno novo leto!

V prvih dneh mladega leta si znanci in prijatelji stiskamo roke in si voščimo srečno novo leto, ne da bi vedno pomislili, kaj naj bi prav za prav bila vsebina teh obrabljenih besed. Tudi v »Gospodarju in gospodinji« vsem bralcem kmetijskega stanu, ki mu je ta priloga še posebej namenjena, voščimo prav srečno novo leto. Radi bi pa tem vsakdanjim, sicer malo pomembnim voščilom dali nekaj vsebine in nekaj duha.

Ena želja napoljuje vsa srca, ne samo med nami Slovenci, ampak po vsem širnem svetu: da bi nam v novem letu zasijala zarja miru. Naša vera nam v obhajanju božičnih praznikov kar sama polaga na jezik odrešilne besede, ki vodijo iz borb in stisk življenjskega nemira v pravi pristan miru: »Slava Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji, ki so blage volje.« Če hočemo doseči pravi mir na zemlji, moramo delati vse tako, da ne bo nasprotovalo božji slavi. Boga pa častimo in slavimo, če izpolnjujemo njegovo voljo, ki jo je učil božji Sin in nam je ohranjena v njegovi Cerkvi.

A pravi mir bo mogoče na zemlji doseči le tistim, ki so prave, blage volje. In o tej blagi volji bo za novo leto umestno spregovoriti besedo vsem Slovincem, v prvi vrsti pa vsem kmetiskim ljudem.

Narodi zemeljske oble doživljajo najstrašnejši spopad, kar jih pozna zgodovina. Ves svet je v vojni, vsi narodi so v bojnem vrtincu, čeprav jih je nekaj, ki pravijo, da so nevtralni, in čeprav jih je nekaj, ki res niso dejansko še prišli za morilno orožje. Tudi Slovenci smo sredi bojnega plesa, ki nam prizadeva hude rane in nalaga velike žrtve, čeravno vprav po naši zemlji ne divja prava bojna vihra. Koliko je v vsakem med nami v teh usodnih dneh blage volje? To je vprašanje, na katero je treba danes odgovoriti, če hočemo jutri res priti do pravega miru in do sreče. Zakaj boj ne divja samo na frontah, ampak tudi med

člani enega naroda, med pripadniki raznih stanov, boj divja med vaščani ene vasi in celo med člani ene družine.

Čujejo se glasovi, ki oznanjajo škodljivo razpoloženje stanu proti stanu. Taki glasovi prihajajo na eni strani iz kmetiskih plasti našega ljudstva, ki privošči meščanskim in delavskim stanovom prehranjevalne težave, češ da se je enkrat obrnilo, na drugi strani pa nekmetski sloji kmetu očitajo, da pretirano izkorišča težave sedanjih dni v svoj prid. Nerazpoloženje med kmetiskim stanom in med ostalimi stanovi se lahko nevarno zaostri, če se ne bodo ti in oni zavedli, da vsako polence, vrženo na ogenj medstanovskih nesoglasij, lahko povzroči v odločilnem trenutku razkol naroda. Sklenimo torej mir na tem bojišču! In to pod častnimi pogoji za obe strani, ki jih narokuje blaga volja.

V seseščini ene vasi je tu in tam še zmeraj odprto bojno polje. Stari računi so marsikje še vedno neporavnani. In vendar nam letošnje novo leto kar kriči, da je danes ta dan treba stare spore vaščanov prečrtati do kraja in se sporazumeti. Tudi za ta namen potrebuje človek blage volje; a če je kdaj zahteva po sklenitvi miru med sosedi umestna, je prav gotovo zdaj. Pozabimo z blagim namenom v srečo kar je bilo napačnega in si ob novem letu podajmo roke in prisezimo, da bomo korekali strnjeni v novo leto, strjeni prenašali težave, pa tudi strjeni in enotni dočakali zarjo novega dne.

In v posameznih kmetiskih domovih, kjer vlada prepir in nesloga: sklenite mir, da boste mogli ubraniti svoj dom pred nevarnostjo, da bi se vam sesul na glavo. Brez blage volje ne pojde. A ob novem letu, ki ga strašnejšega še ni pisala zgodovina človeštvu, bo vendar te blage volje lahko dovolj, da se sklene mir in povrne v domačijo sloga.

Beseda za novo leto

Vstopamo v novo leto. Vsak pameten gospodar napravi ob zaključku starega leta obračun, da ve, pri čem da je. Potrebno je, da pogleda nazaj na delo, trud in korist minulega leta. Preudariti mora, ali je dobro gospodaril, ali pa je morebiti opustil, kar bi bilo dobro storiti; nasprotno je morebiti napravil napako, ki jo bo treba odstraniti in popraviti v novem letu. Tudi v delo naprej se mora ozreti vsak pameten in gospodaren gospodar. Potrebno je, da napravi določen načrt, po katerem bo gospodaril, da bo uspeh gospodarstva boljši in gotovejši.

Vendar je v teh časih, ko je prav samoprehranjevanje družin, občin in držav najkriticnejše, je neobhodno potrebno, da vsak gospodar skuša iz zemlje pridobiti čim več sadov. Slehera ped zemlje mora biti obdelana, pa ne le površno, temveč temeljito in to z ljubeznijo. Z združenimi močmi nam bo uspelo, da bomo pretečo lakoto odvrnili od naše ožje domovine in tako pomagali vsem, da bomo bo končani vojni šli boljšim časom nasproti.

Dvignimo glave pokonci, zavedajmo se, da z malodušjem ne bomo ničesar dosegli in nič rešili. Zato proč z njim. Z združenimi močmi se moramo znova lotiti gospodarstva, da se obnovi in izboljša gospodarsko življenje. Da pa bomo lahko kos novim razmeram, moramo imeti svetovalca, ki nam bo v novem letu vedno pokazal pravo pot, nas bo vzpodbujal in nam dajal moči, da bomo lahko varno in dobro gospodarili. Tak svetovalec je brez dvoma dober gospodarski časopis, ki prinaša praktične članke in pa vzpodbudne besede. Pomislimo samo, koliko se lahko naučimo iz odlično pisanih sestavkov, ki izhajajo v našem najbolj razširjenem tedniku »Domoljub«. V njegovi prilogi »Gospodar in gospodinja« najdemo vse, kar rabi gospodar pri izvrševanju dela na svojem posestvu. Tu so članki iz vrtnarstva, poljedelstva, živinoreje, sadjarstva, živinozdravništva, gospodinjstva in še vse polno drugih. Za majhen denar, ki ga izdamo za naročni-

no, nas bo ravno ta časopis teden za tednom razveseljeval in učil. Bodimo mu tudi v tem letu zvesti!

Novo leto in nov način gospodarstva nas naj najdetja pripravljene. Današnji časi kličejo vsakega pametnega človeka na delo, kajti le v delu je naša rešitev. Umni kmetovalci in sadjarji po naših krajih so že v jeseni pričeli z delom po novem intenzivnejšem gospodarskem življenju. Pa to ni zadosti. Potrebno je, da tudi kmetijske vrtove enkrat temeljito obdelamo, povečamo in zasadimo s povrtnino, tako da bo nudil vrt pridelovalčevi družini dovolj zelenjave za hrano. Pa ne samo to. Vsak, kdor le more, naj nasadi povrtnino tudi za naprej. Tako bo pomagal sebi in drugim. Da pa bo to mogoče, naj skrbno prebira navodila o delu na kmetijski vrtu, ki jih bo prinašal »Domoljub« v novem letu.

Skrbimo, da bo vsak vrt marljivo in skrbno obdelan, zasajen in negovan v dobrobit nam in vsega našega naroda.

Konoplja (*cannabis sativa*). Konopljino seme z ovsom dajemo kravam, ki se nočejo pojati. Konopljino olje s petrolejem je izborno sredstvo za odpravo kožnih zajedalcev (uši itd.). S čistim oljem zdravimo opeklino.

Gorčica (*sinapis alba* in *nigra*). Celo seme pospešuje prebavo in povzroča izločanje seča, vendar ga moramo previdno rabiti. Odrasli govedji dajemo 50 gramov, konjem 10 gramov, kozam in ovcam pa 5 gramov. Topla gorčična moka služi za obkladke na boleča mesta in trde oteklino.

Hrastova skorja poletnega hrasta — (*quercus pedunculata*) je izborno sredstvo proti driski. Konjem in goveji živini jo damo zmleto v svaljkah ali pa pomešano med krmo in sicer 20—40 gramov. Prav tako rabimo zmleto hrastovo skorjo kot prašek za posipanje gnojnih ran.

Kadulja, žajbelj (*salvia officinalis*) raste pri nas le po vrtovih. Zajbljev čaj je izborno sredstvo za spiranje vnetega gobca, kožnih izpuščajev na jeziku, vnetega vimena in gnojnih ran. Tudi drisko ustavi pri mlajših živalih. Za napravo čaja vzamemo en del suhih listov in 5 delov vode.

Gospodarska samopomoč

V zadnjih desetletjih se je v našem kmetiskem stanu močno uveljavilo mišljenje, da je kmetijsko gospodarstvo šlo rakovo pot zato, ker ga niso podpirali, ampak so ga celo ovirali in mu škodovali činitelji izven kmetijskega stanu. Navajali smo vse mogoče zapreke, ki niso bile odvisne od kmeta samega, a so vendar prav usodno posegale v njegovo gospodarjenje: od breztrošarinskega cementa za gnojišča in gnojnične jame, preko cen kmetijskih pridelkov v sorazmerju s cenami potrebščin, pa do različnih zakonov, ki so kmetiski stan več ali manj občutno prizadevali (n. pr. lovski zakon itd.). Spominjamo se še živo na razne zahteve in »resolucije« z zborovanj kmetijskih stanovskih organizacij, ki so se v veliki meri vrstile leto za letom okrog teh in podobnih vprašanj.

Daleč sem od tega, da bi hotel podcenjevati izredno važnost teh in takšnih činiteljev za napredek oziroma za naza-dovanje kmetijskega gospodarstva. Tudi ne morem trditi, da bi bil imel kmetiski stan kot gospodarska socialna skupnost kmetijskih ljudi kaj prida besede in vpliva pri onih, ki so odločali o vprašanih, katera so prav živo zadevala tudi kmeta in zlasti njega in njegovo gospodarstvo. Zakaj kmetiski stan ni imel vpliva, zdaj ne bomo razmotrivali. Vendar je treba s poudarkom naglasiti, da sta se polagoma sicer dosledno in dovolj otipljivo gospodarska samostojnost in javni vpliv kmetijskega stanu spreminjala v gospodarsko odvisnost in v moledovanje in nerganje. Zašli smo tudi v dobo »podpor« in »prispevkov«. Vidnejši kmetiski možje so začeli že misliti, da je prva in najvažnejša njihova naloga pri delu za zboljšanje kmetijskega gospodarstva v njihovem kraju, če od javnih oblastev iztisnejo čim več raznih podpor in prispevkov. Tako daleč je prišlo v moledovanju in pri prosjačenju, da se menda ni zlepa med kmeti našel gospodar, ki bi se bil namenil kakor koli izboljšati svojo kmetijo, kupiti kako orodje ali pa kaj popraviti pri poslopih, pa bi ne pomislil takoj in najprej na podporo. Če podpore ni bilo, je sicer po navadi vseeno izvršil svoj načrt,

a nerganja in zabavljanja ni bilo ne konca ne kraja.

Ker prav je skoraj imel oni, ki je leta 1941 v aprilskem »Oraču« zapisal, da bo vsak, ki bo v vodo padel, delal prošnjo, naj ga javna oblast potegne iz vode, namesto da bi se sam skobacal ven.

Takšno mišljenje je kmetu zelo škodovalo, ker mu je slepilo jasen pogled na vprašanja, od katerih je zares odvisen ali napredek ali propadanje gospodarstva na kmetih. In med temi važnimi vprašanji sta po mojem mnenju zlasti dve posebno pomembni:

1. odločujoč vpliv kmetijskega stanu pri reševanju javnih gospodarskih vprašanj, ki odločilno posegajo v kmetijsko gospodarstvo;

2. gospodarska samostojnost, pridobljena in zagotovljena s samopomočjo kmetijskega stanu.

O prvi točki danes ne kaže razpravljati, ker smo sredi vojnih razmer, a takšna vprašanja je mogoče uspešno reševati le v mirnih in rednih razmerah. Pač pa je druga točka danes prav močno pomembna in sodobna; nemara še bolj ko v rednih in normalnih časih.

Kaj si predstavljamo pod besedo »gospodarska samopomoč«? Beseda samopomoč ima pri nas nekoliko slab zvok, ker so z njo marsikaterega našega človeka prebrisanci opeharili: obljubili so mu za neznatne prispevke naravnost obogatitev. Takrat ljudje seveda niso pomislili, da je treba za »veliko prejetje« tudi precej dati, ker se iz zraka denar ne pobira. Ker so pa za pričakovani velik dobiček razmeroma malo dali, so vse izgubili.

Takšne samopomoči nimam v mislih. Pač pa mislim na gospodarsko samopomoč v takšni obliki, kjer se z združenimi močmi, pa naj bo združenje prav majhno ali srednje ali veliko, dosežejo takšni gospodarski uspehi, ki bi jih vsak posameznik sploh doseči ne mogel. Take vrste samopomoči je zelo raznolika in je v nekaj odstavkih daleč ni mogoče izčrpano obdelati. V prihodnjih številkah bom le površno nakazal nekaj osnovnih oblik samopomočnega sodelovanja v gospodarstvu.

Manjvredne rastline kot odlična živinska hrana

V živalski prehrani moramo v današnjih vojnih časih večkrat zamenjati dragoceno hrano s cenejšo, a da sama prehrana pri tem nič ne trpi. Imamo rastline, ki bi se lahko v prehrani koristno uporabljale, pa se sploh ne izkoriščajo. Tudi pri nas so takšne rastline, pa bom zato omenil tri:

Koprive. Prave koprive, o katerih bom tukaj govoril, ne smemo pomešati z mrtvimi (*Lamium*), ki imajo bele, vijoličaste in rumene cvetove, njih listje pa je zelo podobno pravih koprivam. Te mrtve koprive ne »pečejo« ter vsebujejo v cvetovih precej nektarja, zaradi tega smo jih pa tudi otroci radi nabirali, ker so nam bili cvetovi sladki.

Od pravih kopriv imamo pa pri nas v glavnem dve vrsti: eoletno (*Urtica urens*) in trajno ali veliko koprivo (*Urtica divica*), ki je za živinsko prehrano važnejša kot prva.

Koprive so sploh zelo dobre krmne rastline; na Švedskem je v to svrho že več stoletij goje. Spomladi nam služijo kot najugodnejša trava. Pokošene in malo ovenele dajejo odlično hrano goveji živini in konjem, kositi jih pa moramo, preden odrvene.

Zdrobljeno koprivno seme dajemo konjem, ker s tem konji dobijo zelo svetlo in mehko dlako, kakor tudi zelo živ pogled.

Koprivno seno pokladamo navadno pomešano s slamo, prej ga pa moramo nekoliko ur potopiti v vrelo vodo, od česar dobi ponovno živo zeleno barvo, kot da je šele pokošeno. Vodo odcedimo in koprivno seno potrosimo z malo soli in otrobi, živina ga potem z največjo slastjo poje. Pa tudi vodo, v katero smo namočili koprivno seno, živina zelo rada pije. Pri kravah, ki so tako hranjene, da dobijo v obroku tudi malo koprivnega sena, se podaljša mlečni čas za dva do tri mesece in istočasno se podaljša mlečnost. Pa tudi suho koprivno seno ugodno vpliva na mlečnost. Za debelenje goveda in svinj pa mešamo koprivno seno z otrobi in krompirjevimi olupki.

Naše ovce pozimi zelo radi jedo koprivno seno, a kože žo koprive tudi nepokošene. Koprivno seno je dobro za

zajce, a sveža kopriva je odlična za prehrano mlade živine. Majhna količina koprivnega semena vpliva povoljno na nošenje jajc in pospešuje začetek zimske nošnje — to je posebno danes važno!

Pri nas najdemo koprivo, hvala Bogu, povsod, ako bi pa hoteli koprivo gojiti, bi morali zbrati seme in jih posejati na manjši površini. Kopriva ne zahteva posebne nege, samo da ima dovolj vlage.

Kositi moramo koprivo dovoljno zgodaj, ko je še mlada, sočna in nežna, a ko ostari, odrveni, je grenka in ima močar duh. Prvič jo kosimo za seno konec maja, a za steljo jo kosimo jeseni, ko je že odvrгла seme, s čimer si prihranimo delo s setvijo.

Če ne mislimo kopriv takoj pohraniti živini, ampak jih posušimo za seno, potem jih shranjujemo s senom in slamo in to tako, da razprostremo najprej sloj slame, potem sloj posušene koprive, pa zopet sloj sena itd. do kraja. V teku 2 do 3 dni upije tudi najneokusnejša slama duh in okus koprive. Takšna zmes je najboljša, da bi pa bila čim bolj hranljiva in ekonomična, jo mešamo tako: 1 vrsta slame, 2. sloj kopriv, 3. sloj sena, 4. sloj kopriv 5. sloj slame itd. Na ta način smo delali tudi pri nas v okolici Celja. Vendar pa ne smemo v zmes polagati več od ene četrtine kopriv, ker sicer se nam plast preveč ugrije in seno lahko kasneje splešni. Če koprive mešamo v obrok, tudi ne vzamemo več od četrtine količine.

Mlečne krave in ovce, ki jih hranimo s takšno zmesjo, nam dajejo več in bolj mastno mleko, ki daje maslo divne rumene barve in prijetnega okusa.

Divji kostanj. Njegov plod pri nas še malo uporabljamo za prehrano, čeprav vsebuje mnogo hranilnih snovi, posebno škroba. Resnično, da vsebuje tudi nek grenek sestavni del, ki ga pa moramo odstraniti prej, preden ga pokladamo živini.

Da to dosežemo, jeseni, ko zbiramo divji kostanj, da razprostremo nekje na suhim mestu, da se posuši. En teden moramo kup obračati vsak dan z grabljami, kasneje pa vsakih 3—4 dni. Tako posušen kostanj zdrobimo in ga damo v

vrelo vodo par ur, potem ga odcedimo in zmeljemo in pomešamo z rednim obrokom. Pri dajanju v obrok moramo začeti z majhno količino, ko se enkrat živina privadi, dajemo več. Divji kostanj je najugodnejši za debelitev volov in ovc, lahko ga pa dajemo tudi kozam, ki ga rade jedo. Mlečni, razplodni in mladi živini ga ni treba pokladati. Dnevni obrok divjega kostanja ne sme biti večji po glavi od 1,5 kg za debela goveda in pol kilograma za ovce in koze.

Pirnica. Poznate jo pri nas kot najčešči njivski plevel, katerega lahko pri obdelavi zemlje zberemo cele kupe.

Pa vendar je pirnica zelo hranljiva, posebno njena podzemška stebela. Zato je nerazumno, da puščamo populjeno pirnico na njivi, ker bi se lahko izkoristila za živinsko prehrano. Lahko pa se

tudi pirnica po prvi rosi ali slabšem dežju zakorenini in še močnejše zapleveli njivo.

Ker vsebuje pirnica 10,5% sirovih beljakovin in 1,5% masti, jo moramo za časa sezonskega dela zbirati in pohraniti naši živini, to posebno velja v današnjih vojnih časih. V svetovni vojni so Nemci uporabljali pirnico za živalsko hrano, a kasneje so jo mleli v moko.

Zaradi tega moramo vso pirnico, ki jo dobimo pri obdelovanju njive, vinograda, vrta itd. prepeljati domov, kjer jo dobro izperemo od zemlje, razprostremo v tankem sloju po slami, da se dobro posuši na soncu. Ko je suha, jo sesekamo v drobne komade in jo hranimo na primernem mestu do uporabe. Tako suho pirnico pa lahko tudi polagamo naši živini predrobljeno. Inž. Hinko Kincl.

Potočnikovi

Potočnikovega Mirkota sem spoznala v drugem razredu ljudske šole. Bil je krepak zastaven fant, tudi še precej nadarjen, vendar pa silno plah. Ker je bil sin bogatega in uglednega podjetnika, se mi je to posebno čudno zdelo. Saj je navada, da so takj otroci mogočnikov le prevečkrat ošabni in napihnjeni. Mirko pa nič tega. Nikolj se ni silil kam v ospredje, še kadar je bil vprašan, je le nerad in boječe odgovarjal. Nekoč nama je prišlo v šoli nekaj navzkriž in rekla sem mu, naj mi pošlje očeta v šolo, da se z njim pogovorim. Tedaj je fant planil v jok in me za božjo voljo prosil, naj samo očetu ne pravim, da z njim ni vse v redu, raje bi mami povedal, da se želim z njo pogovoriti. Zdelo se mi je čudno, da se fant tako boji očeta. Saj je bil gospod Potočnik vendar po vsej okolici znan, kako zelo ljubi otroke. Naj je bil na žagi ali v mlinu, ali pri katerem kolj še tako važnem opravku, vselej je opustil delo, če je zagledal svoje otroke, jih poklical k sebi, pobožal tega, poljubil onega in segel v žep in če ni imel pri sebi bombonov ali sladkorčka, pa je vsakemu vsaj droben novček stisnil v roko. Tudi sicer je bil Potočnik prvi v javnosti, kadar se je šlo za otroke. V občinskem šolskem odboru je govoril mogočno besedo, da za šolo, torej za otroke, varčevanje ni ni-

koli na mestu in prvi se je vpisal v društvo za varstvo sirot. Vsa vas ga je poznala kot velikega ljubitelja otrok in ga prav radi tega posebej spoštovali. Zato je bilo res čudno, da se ga njegov lastni otrok tako boji.

Uganko mi je razrešila Potočnikova mati, ki se je drugega dne zglasila pri meni v šoli. Bila je sicer slabotna, vendar pa nenavadno lepa ženska in njen poseben kras so bile izredno mile, dobre oči. Tudi ona me je prosila, naj radj otrok očeta ne nadlegujem in naj se raje vselej le nanjo obrnem, da bo že ona skrbela, da bo vse v redu z njimi.

V teku leta sem se dodobra seznanila z njo in večkrat sem bila gost v Potočnikovi hiši. Mati je imela posebno zaupanje vame in tako sem lahko spoznala črva, ki je glodal to sicer trdno in navidez tako ponosno in srečno družino.

Oče Potočnik, ki se je v javnosti kazal le dobrega in skrbnega očeta, je bil doma med štirimi stenami pravi tiran svoje družine. Vsa nevolja in jeza, ki se mu je tekom dneva nabirala v srcu pri njegovih opravkih in ki jo je moral radi ljudj dušiti v sebi, je izbruhal na dan zvečer, ko je bil sam s svojo družino. Tu je robantil za vsako malekost, nobena reč mu ni bi-

la povšeči, nihče se mu ni znal prav obrniti. Če je prišel slabe volje domov, so moralj otroci s pota, da jih ni videl, ker mu je njih krič in smeh šel na živce, kakor je sam govoril. Gorje, če bi ga bil v takih primerih kak otrok kaj vprašal ali ga samo nagovoril. Tudi žena se mu je plašna umikala in mu samo skušala iz obraza razbrati sleherno željo, da mu je čimpreje ustregla. Rada ga je bolela glava. Takrat je morala biti v hiši grobna tišina. Otroci so le po prstih stopali po razsežnem domu, da ne bi motili očeta, ki je bil bolan, mati pa je morala biti ves čas samo pri njem, da mu je obnovljala obkladke, mu dajala zdravila in mu stregla kot na smrt bolnemu K sreči je bila ona res prava krščanska žena, ki je v molitvi iskala vztrajnosti, da je lahko potrpežljivo prenašala ta težki križ. Sicer bi bil gotovo v družini večer ravs in kavs. Smilila se mi je uboga trpinka, ki jo je svet smatral za presrečno gospodarico velikega Potočnikovega doma. Revna je prišla k hiši, za doto je prinesla le svoj izredno lepoto in tiho vdanost in zdaj je skušala z izredno potrpežljivostjo nadomestiti zaklade, ki jih v blagu ni prinesla k hiši. Saj ji gospodar Potočnik v besedah njene revščine ni nikoli očitil, toda njegova dejanja so govorila te očitke zgovorneje, kot bi jih bile mogle govoriti še tako hude besede.

Ob takih razmerah seveda ni bilo težko umeti, zakaj so bili otroci plahi

in zakaj očeta niso marali, čeprav ga je vsa okolica imela za najskrbnejšega in najljubeznivejšega očeta.

V premnogih naših domovih je, kakor je bilo pri Potočnikovih. Oče ali mati smatrata, da je dom smetišče, kamor smeta odkladati vso svojo slabo voljo, vso jezo in vse druge srčne nemarnosti, ki jih drugje v javnosti ne smeta stresati. Ne pomislita pa, da si s tem odtujujeta tiste, ki bi jima morali biti sicer najbližji in da s tem onečaščata svoj lastni dom. Zakaj, naj bo še tako lep in bogat, končno mora postati veak dom, v katerem gospodarji tak muhast človek, mračen in neprijazen. Res je tako, da se je v javnem življenju treba dostikrat čez mero premagovati in da človek rabi nekakega ventila, kjer se lahko sprosti. Ampak ni treba stresati jeze in sitnariti nad ljudmi, ki za neprilike, katere je doživel, nič ne morejo. Če sta mož in žena res združena v srcu, se bosta zvečer, ko sta sama, lepo iz duše v dušo o vsem pogovorila, kar sta doživela med dnevom, o vsem lepem in tudi o vsem težkem in neprijetnem, toda ne bosta stresala jeze nad svojim sodrugom ali celo nad otroki, ki si jih s takim ravnanjem samo odtujujeta. Dom mora biti vedno sončen. V njem mora vedno kraljevati dobra volja. Otroci morajo starše ljubiti in spoštovati, ne pa se jih bati kot kakšnega borbava. Zares dom ni in ne sme biti smetišče, tudi za smeti in grde odpadke naše duše in našega značaja ne.

K U H I N J A

Pražen riž. Za tri osebe rabim šest pesti riža. Riž zberem in zbršem ter ga na malo masti ali na malo surovem maslu rumenkasto oprazim. Potem ga zalijem s kropom, v katerem sem prekuhala te-le zelenjave: petušilj, zeleno, vejico majarona, malo korenjčka, odrezek pumene in odrezek zelene kolerabe ter kosček krompirja. Riž pražim kake pol ure in sicer pokrito. Med praženjem riža nič ne mešam. Posebej zarumenim na malo masti celo, bolj drobno čebulo. Ko je čebula zarumenela, ji primešam dve žlici zribanega parmezana ali kakega drugega sira, ki ga je možno ribati. Ko je čebula s sirom dobro premešana, jo pridenem rižu in še prav dobro zmešam. Zaradi dodatka čebule in sira ne zahteva riž mnogo maščobe. Riž podam kot samostojno jed s kako omako.

Čebulna omaka. V kozico denem malo masti, da se ta razbela. V razbeljeno mast vržem žličico sladkorne sipe. Ko sladkorna sipa zarumeni, dodam veliko, drobno sesekljano čebulo in jo pustim zarumeniti. Potem jo dobro potresem z moko in mešam, da se moka oprazi. Potem zalijem v toliko, da je omaka primerno gosta, nakar jo osolim in okisam s kisom ali z limono.

Omaka iz šalotke. Nekaj šalotk razpolovim in jih s pridatkom vinskega kisa in enega lavorovega lista do mehkega skuham. Posebej napravim bledorjavo prežganje iz masti in moke in razredčeno primešam čebuli. Končno omako precedim in podam na mizo.

Omaka iz različnih zelenjav. Precej drobno zrezane čebule, na rezine zrezan koren, na rezine zrezano zelenino kore-

nje, na rezine razrezano zeleno in rumeno kolerabo in na rezine zrezan storžek zelja ali ohrovt. Vse te zelenjave pražim na malo masti do mehkega. Na zmečkane zelenjave potreseš nekaj sladkorja in dve žlici moke. Ko se moka opravi, zalijem omako z juho ali s krompirjevo, primešam ščepec popra, okisam s kisom, z vinom ali z limono in pustim, da omaka še četrť ure vre.

Krompirjevi štruklji z rožičevom moko. Najprej napravim krompirjevo testo takole: Kake štiri debele krompirje skuham. Kuhane odcedim, olupim, zribam ali pretlačim. Stlačen krompir denem na desko, da osolim, pridenem žlico smetane na mleku pobrane ali tri žlice mleka, eno jajce in četrť litra moke. Iz teh snovi napravim testo, ga razvaljam in namažem s sledečim nadevom: nekaj pesti rožičeve moke poparim z mlekom, pridenem malo cimeta in sesekljane limonine lupinice, par žlic smetane ali mleka ter namažemo testo zvijem kot štruklje in na pomazani pekači spečem v pečici.

Domača lekarna

Pri hudih napadih nadehu devamo gorke vinske obkladke in dajemo po žlici melisnega čaja. Bolniku podložimo par blazin, da diha lažje, noge mu tremo s segreto flanelo. Nadušljivi ne sme jesti krompirja, posebno zvečer ne. Po oprsu mora nositi flanelo in flanelaste oz. volnene debele nogavice.

Črešnjava juha za bolnike. Operi in stolci pol litra suhih češenj in nalij nanje pol litra vode. Ko je dobro prevrelo, naj stoji pol ure. Potem pretlači, primešaj osminko belega vina, par kapelj limone in toliko sladkorja, da bo prav. Prevri in vlij na oprazen kruh ali na suhor. Pri vročinski bolezni opusti vino.

Udaril si se. Koža je podpluta, višnjeva. Zmešaj vinskega kisa z vodo in devaj obkladke. Če krvaviš po izdrtem zobu, si izpiraj rano z razredčenim kisom, če krvaviš iz nosa, vsrknj polagoma par kapelj okisane vode. Če se ti je zaškalo ali se ti je zabodel trn, delaj kisove obkladke, pa bo izstopil trn. Tudi smola ga izvleče. Za ozebljene in za trude noge so izvrstne kisove kopeli.

Vnetje v grlu pozdravi grgranje z okisano in osoljeno toplo vodo. Namočimo tudi robec s tem, si ovijemo vrat in zavijemo še s šalom. Kdor si deva moker obkladek na vrat, mora biti v postelji, sicer se prehladi še bolj. Vnetje in gnojenje se tudi pozdravi, če namažeš na vrat starega sala. Na hrvatskem devajo na vnetje slanino, pripravljeno s papriko. Tudi paprika — obliži pomaga za grlo. Dobi se v vsaki lekarni. Grlo je

občutljivo. Zato ne jej prevroče in ne pij premrzlo. Če si si opeknel grlo, drži v ustih olje ali smetano in ne požiraj nič trdega, da se opečena kožica ne odre. Tako je tudi nevarno, če kadiš, ko imaš ranjeno grlo; rad se naredi rak in grozne so bolečine zaradi take bolezni. Ranjeno grlo izpiraj z slezom (ajbižem). Sploh pa je treba izpirati grlo vsak dan.

Domača lekarna za živino :

Bljušček (*bryonia alba*) je strupena rastlina. Posušeno korenino rabimo kot čaj za obkladke pri oteklinah in tvorih.

Brin (*juniperus communis*). Veje z mladimi popki potrgamo, razrežemo in namočimo v špirtu. Čez par dni precedimo, tinkturo pa dajemo primerno razredčeno živini pri vodenici in revmatskih bolečinah. Tudi posušene jagode, ki jih prej staremo, učinkujejo pri motnjah v prebavilih, vnetju vratu, šopil in smoliki. Ker pa je brinje slabega okusa, mu primešamo za polovico manj janeža in nekoliko soli. Brinjeve jagode ženo tudi na vodo. Dajemo pa jih tudi kravam, ki slabo molzejo, ker zvišujejo množino mleka. Od zgoraj navedene zmesi brinovih jagod, janeža in soli, damo dnevno 80—100 gr.

Česnja (*alium sativum*) se daje kot čaj mladim živalim proti glistam. Dobro je, da vzamemo pol česna in pol čebule. Petelini postanejo po česnu bolj plodni.

Mrzli obkladki so precej v rabi pri raznih vnetjih kože, sklepov, pokostnice itd. V ta namen namočimo krpe ali žakljevine v mrzli vodi, ki smo ji dodali soli ali jesiha. Izborno učinkujejo obkladki, pripravljeni iz svinčene vode.

Baldrijan, božjastnica (*valeriana officinalis*) raste skoraj povsod. Posušene korenine imajo močan duh, ki prija posebno mačkam, dočim se ga miši in podgane izogibajo. Baldrijanove korenine pomirjajo krče, božjastne napade in krče v mehurju in trebuhu. Tudi so dobra pri oslabeledosti živine. Največ pa uporabljamo baldrijanove korenine pri premočni pojatvi krav in kobil. Tudi biki in žrebci se umirijo. Zdrobljenim koreninam primešamo nekoliko moke in medu ter napravimo svaljke. Konjem in govedu dajemo naenkrat 45—100 gramov zdrobljenih korenin, ali pa skuhamo iz enake množine korenin čaj za vlivanje.

Angelika (*angelica silvestris*), kravojec, gozdni koren raste po vlažnih travnikih in ob obrežju rek in potokov. Korenine, seme in liste rabimo za čaj proti slabu prebavi, bolečinam v trebuhu in pri prehladu grla, sspnika in pljuč.

PRAVNI NASVETI

Prenaglo sklenjeno zavarovanje. M. B. C. Na prigovarjanje agenta ste pred 3 leti sklenili življenjsko zavarovanje tako, da se vam mora zavarovana vsota izplačati v 15 letih, če pa prej umrjete, pa ob vaši smrti vašim dedičem. Ker imate le skromne stalne dohodke, ki so se samo za malenkost povešali, težko zmagujete plačevanje premij. Vprašate, če lahko zavarovanje prenehate in če morete dobiti vrnjen vsaj del vplačanega denarja. — Če ste zavarovalne premije plačevali vsaj skozi 3 leta, potem lahko vsak čas zahtevate, da se vaše zavarovanje spremeni v zavarovanje brez plačevanja premij z zmanjšano zavarovalno vsoto. S tem boste ohranili polnovrednost vplašanih premij, kajti ob nastopu zavarovalnega primera (n. pr. ob vaši smrti pred potekom zavarovalne dobe) boste prejeli zavarovano vsoto v sorazmerju z dejansko plačanimi premijami. — Vsak čas lahko pri zavarovalnici izveste, koliko bi ta vsota znašala.

Vračanje vojnih ujetnikov. G. J. K. Znano nam je, da so italijanske oblasti posredovale pri nemških oblasteh zaradi vrnitve vojnih ujetnikov, ki so doma iz Ljubljanske pokrajine. Nekaj teh se je tudi že vrnilo iz Nemčije. Če in kdaj bodo prišli še ostali, vam nihče ne more povedati, ker o tem pač odločajo nemška oblastva. Če ste vašemu ujetemu si nu poslali potrebne listine o rojstvu in domovinstvu, ste storili, kar je bilo potrebno. Kakšne prošnje vam po našem mnenju ni treba delati, ker se taka vprašanja, kolikor nam je znano, ne rešujejo po posameznih prošnjah. Treba bo pač potrpeti in čakati.

Preživljanje nezakonskega otroka. M. Š. G. Nezakonski oče vas je zapustil in se poročil z drugo. Doma vodi obrt, za otroka pa noče nič plačevati in se izgovarja, da on nima nič in da je samo pomočnik pri svojem očetu. Na sodišču niste nič opravili, ker vse njemu verjamejo. Vprašate, kaj bi storili. — Pojdite še enkrat k varstvenemu sodniku in mu povejte vse tako, kakor ste napisali v nam poslanem pismu. Če je sin pomočnik pri očetu in celo vodi njegovo obrt, mu gotovo ne bo nihče verjel, da dela brezplačno in da nič nima. Tudi ima gotovo kaj več obleke ali drugih predmetov, ki bi jih mogli zarubiti. Poizvedite natančno vse o njegovih imovinskih razmerah in o tem obvestite sodnika. Če boste dolžnika neprestano nadlegovali z ručezem, se bo morda končno le naveličal tega in pričel prostovoljno plačevati.

Gospodarjeva odgovornost za psa. S. I. Sosedov peš vam je popadel otroka, da

ste ga morali peljati k zdravniku. Vprašate, ali je lastnik psa odgovoren za svojega psa in ali vam mora povrniti zdravniške stroške. Izgovarja se namreč, da pes ni popadljiv in da ga je otrok dražil. — Če je navedeni izgovor lastnika psa resničen, boste proti njemu težko kaj dosegli. Res je gospodar odgovoren za škodo, ki jo napravi žival in torej tudi pes, če ne dokaže, da je storil vse, kar je potrebno za zavarovanje ali nadzorstvo živali. Če pa je kdo žival dražil in jo s tem izzval, da ga je popadla, bo pač težko gospodarja delati odgovornega za škodo.

Hlapčeva terjatev. E. Z. Več let ste bili pri hiši za hlapca, ne da bi se bili točno dogovorili glede plače. Gospodar vam je obljubljal, da vam bo zaslužek izplačal, ko boste odšli iz njegove službe in da vam bo dal toliko, kolikor imajo drugi hlapci. Gospodar je pred nedavnim časom umrl in je posestvo prevzel sin. Ta vam pa ponuja le malenkosino odpravnino in se izgovarja, da niste njemu delali, da pa vam je oče že dal dovolj, ko vam je napravljval obleko. Kaj bi storili? — Sin, ki je prevzemnik posestva, vam je dolžan izplačati ves zaslužek, ki mora odgovarjati zaslužkom hlapcev v vašem kraju, ker ste se z njegovim očetom tako dogovorili. Seveda se bo od zaslužka odbila vrednost obleke, ki ste jo prejeli in tudi morebitni prejemki v denarju ali drugem blagu. Če sami ne morete izračunati, koliko vam pripada in se s prevzemnikom posestva ne morete poravnati, bo najboljšje, da pri občini zaprosite za potrdilo o imovinskem stanju, nakar pojdite k sodišču in tam zaprosite, da vam dajo zastopnika revnih, ki vam bo sestavil tožbo ali pa morda še prej prevzemnika posestva opominjal in ga pripravil, da zlepa izplača, kar vam gre.

Povrnitev plačanih šolskih taks. R. U. Če ste do 24. decembra 1941 vložili prošnjo za povrnitev šolskih taks pri ravnateljstvu šole, kjer ste takse plačali, vam bodo povrnil polovico taks, ker imate pet otrok. Popolnoma so pa oproščeni plačila šolskih taks učenci, katerih starši imajo sedem ali več otrok.

Vajenčeva nagrada. F. L. Š. Že nad dve leti se vaš sin učil rokodelske obrti, pa mu mojster nič ne da, čeprav je obljubil, da mu bo dajal toliko, kolikor imajo drugi vajenci. Vprašate, ali res vajenec po dveh letih učenja še nič ne zasluži? — Po obrtnem zakonu je mojster dolžan vajenca dajati po dovršenem prvem letu učenja primerno odškodnino za delo. Če se mojster ne ravna po tem zakonitem predpisu, bo vajenec lahko zaslužen nagrado, ki mu po zakonu pripada, iztožil.